

Śmierć w średniowieczu: nie taka straszna, jak ją malują

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Prezentacja multimedialna](#)
- [Prezentacja multimedialna](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: William Szekspir, *Hamlet*.
- Źródło: *Legenda o świętym Aleksym*, [w:] Jakub de Voragine, *Chrestomatia staropolska. Teksty do roku 1543*, wybór W. Rzepka, W. Wydra, Wrocław 1995, s. 260–265.
- Źródło: Sofokles, *Elektra*, tłum. K. Morawski, Warszawa 1969.
- Źródło: *Rozmowa Mistrza Polikarpa ze Śmiercią*, [w:] *Chrestomatia staropolska. Teksty do roku 1543*, wybór W. Rzepka, W. Wydra, Wrocław 1995, s. 268.

Śmierć w średniowieczu: nie taka straszna, jak ją malują

Tańczące szkielety, Taniec śmierci

Źródło: dostępny w internecie: Wellcome Images, licencja: CC BY 4.0.

Czy ludzie średniowiecza nie bali się śmierci? Czy to dlatego, że umieli ją oswoić, czy też ich rozumienie śmierci różniło się od naszego?

Współczesna cywilizacja uczyniła ze śmierci temat tabu. Umieranie odbywa się gdzieś daleko, w zamkniętych salach szpitalnych, a jeśli mówi się o nim, to w sposób często niemający nic wspólnego z rzeczywistością. Wyrzuciliśmy śmierć jako filmowy efekt specjalny w nierealną sferę fantazji.

Ludzie dawnych czasów spotykali się z nią na co dzień. Każda chwila niosła zagrożenia, wobec których człowiek był bezsilny. Jednak według teologii chrześcijańskiej śmierć nie była kresem wszystkiego, lecz początkiem nowego życia. Bywała też wybawieniem, końcem ziemskiej nędzy i męki. Zrównywała ludzi różnych stanów, pozwalała liczyć na spełnienie niemożliwej w życiu doczesnym miłości. Dla rycerzy była ukoronowaniem ich misji, dla ascetów nagrodą za wyrzeczenia. Średniowieczna kostucha kpiła z marności tego świata i stała u bram Królestwa Bożego.

Twoje cele

- Przeanalizujesz sposób przedstawiania i opisywania śmierci w średniowiecznych tekstach kultury.

- Poznasz wyobrażenia na temat „życia po życiu”, które przedstawia Dante w *Boskiej komedii*.
- Wyjaśnisz, na czym polegał demokratyczny charakter śmierci w jej średniowiecznych przedstawieniach.

Przeczytaj

Sens życia i śmierci

Pytanie o istotę i sens śmierci człowiek zadaje sobie od chwili, gdy zaczął istnieć jako świadomy byt. I wciąż nie uzyskuje na nie satysfakcjonującej odpowiedzi poza oczywistym stwierdzeniem – śmierć to jedyna rzecz, której może być pewny. „Śmierci żaden się nie wywierci” – powiada ludowe przysłowie.

Tragik Sofokles ujął to w *Elektrze* bardziej patetycznie:

((Sofokles

Elektra

Śmierć jest długiem, który każdy musi spłacić.

Źródło: Sofokles, *Elektra*, tłum. K. Morawski, Warszawa 1969.

Życie ludzkie upływa w strachu przed tym nieuchronnym, ostatecznym finałem – tak było dawniej i tak jest obecnie. Szekspirowski Hamlet zauważył trzeźwo, że śmierć to

((William Szekspir

Hamlet

nieznany kraj, z którego granic nie wrócił żaden podróżny.

Źródło: William Szekspir, *Hamlet*.

Świadomość nieodwołalnej ostateczności tego aktu zawsze wywoływała uczucie dojmującej grozy.

W średniowieczu śmierć stała się zjawiskiem powszednim, nieodłączną towarzyszką ludzkiej egzystencji – umierano licznie i przed naturalnym czasem, gdyż niski poziom higieny i medycyny, głód, choroby, nieustanne wojny powodowały, że niewielu ludzi dożywało trzydziestki, a człowiek pięćdziesięcioletni uchodził za starca. To zapewne wszechobecność śmierci spowodowała, że w literaturze tego okresu tak wiele jest obrazów, które usiłują złagodzić jej koszmar, pokazać jej – choć brzmi to absurdalnie – pozytywne strony. Śmierć w średniowieczu nie wzbudzała zatem przesadnej trwogi. Rozstanie z ziemskim bytowaniem ma też swoje dobre strony i średniowieczna literatura często je podkreślała, ukazując śmierć uświęconą, godną, sprawiedliwą jako etap w drodze do raju, wyzwalającą człowieka od nędzy i cierpienia – czyli po części uwolnioną od jej złowieszczej aury.

Legenda o św. Aleksym

Motyw śmierci jako wyzwolenia od ziemskich udręk znajdujemy choćby w utworach hagiograficznych. Bohater *Legendy o św. Aleksym* umiera szczęśliwy, w poczuciu dobrze spełnionego obowiązku - wszak całe życie poświęcił Bogu, dlatego trafi do nieba. Dla niego śmierć to jedynie etap w drodze do raju, do ostatecznego zbawienia, a ziemskie życie to pasmo cierpienia - choć przyjętego dobrowolnie. Powiada po powrocie do domu rodzinnego:

« Już tu chcę cirzpieć
Mękę i wsztki złe file imieć
U mego oćca na dworze,
Gdym nie przebył za morze.

Żyje potem jako nędzarz, doprowadzając swą ascezę do skrajnej postaci:

« Tu pod wschodem leżał,
Každy nań pomyje [złą wodę] lał.
A leżał tu sześćnaście lat,
Wsztko cirpiał prze Bóg rad.

Źródło: *Legenda o świętym Aleksym*, [w:] Jakub de Voragine, *Chrestomatia staropolska. Teksty do roku 1543*, wybór W. Rzepka, W. Wydra, Wrocław 1995, s. 260–265.

Pieśń o Rolandzie

Gdy przyszły święty rozstaje się z życiem, biją dzwony, dzieją się cuda, a jego późniejszy pogrzeb ma charakter radosnej procesji. Dla Aleksego śmierć to właściwie wyzwolenie od życia, którego przecież nie cenił i które uważał jedynie za konieczny etap na drodze do zbawienia, do ostatecznego zjednoczenia z Bogiem.

Podobne argumenty znajdziemy w *Pieśni o Rolandzie*. Bohater, hrabia Roland, dobrze służył Panu, walcząc z niewiernymi Saracenami. Zginął w obronie wiary, do końca wierny królowi i najwyższemu suwerenowi, Bogu. Dlatego moment jego śmierci jest tak uroczysty, wzniosły. Rycerz, całkowicie pogodzony z losem, nie okazując bojaźni, ofiarowuje Bogu rękawicę, a jego duszę niosą do raju aniołowie. Nie ma w tej scenie strachu, co zresztą zrozumiałe – w myśl teologii chrześcijańskiej śmierć nie jest kresem wszystkiego, lecz początkiem nowego, pozaziemskiego życia. Roland nie ma czego się bać, wszak trafi do raju, miejsca upragnionego.

Jean Fouquet, *Śmierć Rolanda w bitwie pod Roncevaux*, ilustracja z manuskryptu, ok. 1455–1460
Źródło: domena publiczna.

Bogurodzica

Zaświadcza to także polska *Bogurodzica* – idący do boju rycerze śpiewali tę żarliwą prośbę do Boga:

“ A dać raczy, jegoż prosimy:
A na świecie zbożny pobyt,
Po żywocie rajski przebyt

Rozmowa mistrza Polikarpa ze Śmiercią

O tym, że człowiek średniowiecza nie obawiał się rozstania z doczesnym światem, świadczy *Rozmowa mistrza Polikarpa ze Śmiercią*, wierszowany dialog. Mistrz (czyli uczonego) Polikarp prosił Boga, aby dane mu było zobaczyć Kostuchę. Jakoż i objawia się ona przed nim w postaci rozkładających się zwłok kobiecych:

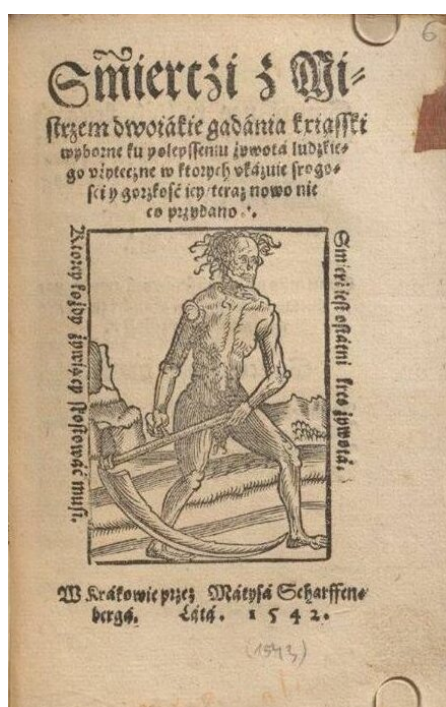
“ uźrzał człowieka nagiego
przyrodzenia niewieściego, [...]
miece oczy zawracając,
groźną kosę w ręku mając;
goła głowa, przykra mowa

ze wszech stron skarada postawa –
wypięła żebra i kości, [...]

Źródło: *Rozmowa Mistrza Polikarpa ze Śmiercią*, [w:] *Chrestomatia staropolska. Teksty do roku 1543*, wybór W. Rzepka, W. Wydra, Wrocław 1995, s. 268.

W pierwszej chwili ciekawski uczony jest przerażony jej groźnym widokiem, ale to odczucie mija, gdy tylko Kostucha wdaje się z nim w rozmowę. Śmierć spokojnie wyjaśnia Polikarpowi reguły, jakimi się kieruje przy zabieraniu ludzi z tego padołu – kosi oto wszystkich, występnych, cnotliwych, biednych i bogatych, panów, księży i pospólstwo, jest nieprzejednana i nieprzekupna, nikt jej nie umknie.

“

Karta tytułowa *Śmierci z Mistrzem* dwójakie gadania... (zawierającego *Rozmowę Mistrza Polikarpa ze Śmiercią*), wydane nakładem Macieja Szarffenberga
Źródło: domena publiczna.

W grzechu się ludzkim kocham,
a tego nigdy nie przeniecham.
Duchownego i świeckiego,
zbawię żywota każdego.

Źródło: *Rozmowa Mistrza Polikarpa ze Śmiercią*, [w:] *Chrestomatia staropolska. Teksty do roku 1543*, wybór W. Rzepka, W. Wydra, Wrocław 1995, s. 268.

Zna dobrze naturę ludzką, przed jej przenikliwym wzrokiem nie ukryje się żaden występki – szydzi z ludzi goniących za bogactwem, do grobu bowiem każdy pójdzie tak, jak został stworzony, nagi. Majątku w zaświaty nie zabierze.

Utwory takie jak *Rozmowa mistrza Polikarpa ze Śmiercią* oswajały ludzi ze śmiercią, uczyły reguł, jakimi się ona

kieruje – stanowiły osobliwe „podręczniki umierania”. Uczony dowiaduje się, że życie ludzkie kończy się „tańcem śmierci” – wszyscy, niezależnie od pochodzenia, stanowiska i bogactwa, podążą za Kostuchą w tanecznym korowodzie (w rozmowie z Polikarpem Śmierć wymienia przedstawicieli wszystkich średniowiecznych stanów). Płynię z tego pokrzepiająca nauka: śmierć w tym stanowo podzielonym społeczeństwie jest największą demokratką – w jej obliczu wszyscy są równi, jej podlegają i możni tego świata, i ostatni nędzarze. Ta świadomość wspólnego wszystkim końca musiała krzepić zwłaszcza ludzi z niskich szczebli hierarchii społecznej, gdyż wiedzieli, że na nic ziemskie bogactwa, sława

i władza na tamtym świecie – więcej, wszak Pismo obiecywało, że prędszej wielbłąd przejdzie przez ucho igielne niżli bogacz wejdzie do królestwa niebieskiego.

Taniec śmierci (*danse macabre*)

Wspomniany wyżej **taniec śmierci** to alegoryczny motyw niesłychanie rozpowszechniony w plastyce i literaturze całej średniowiecznej Europy. Zaistniał w XIV w. we Francji, zapewne pod wpływem epidemii dżumy. Przedstawia korowód ludzi wszystkich stanów – od cesarza, papieża, przez kardynałów, prałatów, księżęta, baronów, szlachtę, mieszczan, kupców i rzemieślników, aż do chłopca. Prowadzą ich do grobu własne przysze zwłoki lub spersonifikowana Śmierć, od XV w. ukazywana w postaci szkieletu dzierżącego kosę. Taki obraz przedstawiały freski pokrywające ściany kościołów i obrazy na ołtarzach. Miało to przypominać ludziom, iż wszystkim kres jednaki (zgodnie z maksymą *memento mori* - pamiętaj, że umrzesz) i nie znamy dnia ani godziny swego odejścia z tego świata.

Dzieje Tristana i Izoldy

Rycerski romans *Dzieje Tristana i Izoldy* należy do kręgu legend bretońskich (podobnie jak słynny cykl o królu Arturze i rycerzach Okrągłego Stołu), wywodzących się jeszcze z czasów celtyckich.

Miłość Tristana i Izoldy jest miłością fatalną – została sprowadzona przez fatum: napój miłosny, wypity przypadkowo i przez pomyłkę, i musi źle się skończyć. Jednocześnie bohaterowie nie mogą się jej oprzeć, a to oznacza, że sprzeniewierzą się swym najważniejszym zobowiązaniom. Tristan, lojalny wasal, postąpi niehonorowo, pożądać żony swego suwerena. Izolda wie, że swemu poślubionemu wobec Boga mężowi jest winna miłość. Nieszczęśnicy są świadomi, że czynią źle, ale nie potrafią się oprzeć magicznej sile. Życie kochanków zmienia się w pasmo udręki, a gdy postanawiają się rozstać – rozłąka tylko potęguje cierpienie. Schorowany Tristan, dowiedziawszy się, że Izolda nie przybędzie, „obrócił się do ściany i rzekł: nie mogę strzymać życia dłużej”.

Śmierć Tristana i Izoldy, miniatura z XV wieku

Źródło: domena publiczna.

W tym przypadku śmierć staje się wybawieniem dla nieszczęsnych kochanków, tylko ona może rozerwać pętające ich więzy – Tristana zwalniała z wierności względem suwerena, a Izoldę z przysięgi małżeńskiej. Dopiero na tamtym świecie mogli się kochać – symbolem ich wiecznej miłości jest głóg łączący groby Tristana i Izoldy, którego to krzewu nie sposób było wyciąć, gdyż wciąż na nowo odrastał. Dopiero śmierć wybawiła kochanków od niedoli ziemskiego miłowania – dla tragicznych bohaterów romansu nie jest zatem czymś budzącym grozę, lecz upragnionym dobroczyńcą.

Śmierć w średniowieczu: nie taka straszna, jak ją malują

Dla ludzi średniowiecza śmierć była pozbawiona okrutnej grozy wynikającej z przekonania, że jest kresem wszystkiego. Więcej, mogła być czymś upragnionym – jak w przypadku św. Aleksego – czy też godnym zwieńczeniem życia pełnego zasług i rycerskiej cnoty (Roland), uwolnieniem od męki uczuć niezaspokojonych (Tristan i Izolda) czy wreszcie pocieszeniem dla żyjących w niesprawiedliwości, biedzie i ucisku (*danse macabre*, *Rozmowa...*). Ludzie tej epoki żyli w przekonaniu, że śmierć to jedynie moment przejścia w inną postać egzystencji, rodzaj transformacji bytu (*Boska Komedja*) – i tylko od ludzkich uczynków zależy, czy kolejnym etapem będzie raj, czyściec, czy piekło. Na tle tych przykładów oswojonej, obłaskawionej śmierci wyraźnie widać, że mamy czego zazdrościć ludziom tamtej epoki. Współczesny strach przed śmiercią bierze się z racjonalnego sceptycyzmu i powszechnej niewiary w „życie po życiu”, w to, że nie będzie ostatecznego kresu. Najokrutniejsze bowiem męki piekła są niczym wobec grozy wiecznej nicości.

Słownik

taniec śmierci

(fr. *danse macabre*) – w sztukach plastycznych typ przedstawienia ikonograficznego, ukazującego reprezentantów stanów społecznych tańczących ze szkieletami, które symbolizują śmierć

makabreska

(fr. *macabre* – makabra; wyraz utworzony na wzór wyrazów: groteska, humoreska) – drobny utwór literacki, zwłaszcza sceniczny, w którym nastrój grozy łączy się z elementami groteski

Prezentacja multimedialna

Polecenie 1

Przeanalizuj multimedium. Jakie cechy mają zaświaty opisane w *Boskiej komedii* Dantego i jak w poemacie ukazana jest śmierć? Zapisz odpowiedź w formie notatki.

Polecenie 2

Co łączy trzy postacie umieszczone w najniższym kręgu piekieł. Jak myślisz, dlaczego zostały tak surowo ukarane? Uzasadnij i zapisz swoją odpowiedź.

Prezentacja multimedialna

Polecenie 1

Zapoznaj się z multimedium opartym na fragmencie artykułu Jarosława Barańskiego pt. *Motyw Tańca Śmierci. O kulturowej erozji figury wyobraźni*. Uzupełnij mapę myśli, umieszczając na niej najważniejsze informacje na temat wizerunku śmierci przedstawionego w sztukach plastycznych.

- Motyw Tańca Śmierci

- ...
- ...
-
-
-
-
-

Polecenie 2

Jakie znaczenie ma upływający czas w motywie tańca śmierci? Uzasadnij i zapisz swoją odpowiedź.

Ćwiczenie 1

Która z podanych niżej sentencji nie wyraża średniowiecznego poglądu na temat ziemskiego losu człowieka? Zaznacz właściwą odpowiedź.

Memento mori („Pamiętaj o śmierci”)

Non omnis moriar („Nie wszystek umrę”)

Mors certa, hora incerta („Śmierć pewna, godzina niepewna”)

Ćwiczenie 2

Dlaczego w sztukach plastycznych wykorzystywano motyw tańca, by pokazać nieuchronność śmierci i jej „demokratyczny charakter”? Zaznacz wszystkie prawidłowe odpowiedzi.

hierarchowie kościoła zalecali taniec jako sposób uwolnienia się od grzechu

taniec nawiązywał do starego obyczaju tańczenia przy grobach bohaterów

krąg tańczących odpowiadał wyobrażeniu koła fortuny

taniec budził radość i śmiech

w średniowieczu tańczyli wszyscy i wszędzie, także w miejscach sakralnych

Kliknij, aby uruchomić w trybie pełnoekranowym.

Źródło muzyki: Paul De Bra, *Danse macabre*, *Op. 40*, [dostępny w Internecie:] musopen.org,
licencja: CC BY-NC 3.0.

Dla nauczyciela

Autorka: Marzenna Śliwka

Przedmiot: Język polski

Temat: Śmierć w średniowieczu: nie taka straszna, jak ją malują

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

11) rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w utworach literackich; określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;

13) porównuje utwory literackie lub ich fragmenty, dostrzega kontynuacje i nawiązania w porównywanych utworach, określa cechy wspólne i różne;

16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

1) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych;

6) odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki;

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

6) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, referat, szkic interpretacyjny, szkic krytyczny, definicja, hasło encyklopedyczne, notatka syntetyzująca;

IV. Samokształcenie.

2. porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach;

Kształowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- porządkuje swoje wiadomości na temat motywu śmierci w literaturze średniowiecza,
- poznaje wyobrażenia na temat „życia po życiu”, które Dante zawarł w *Boskiej komedii*,
- opisuje sposób przedstawiania śmierci w średniowieczu, opierając się na tekście teoretycznoliterackim i odwołując się do dzieł malarskich,
- wyjaśnia, na czym polegał demokratyczny charakter śmierci w jej średniowiecznych przedstawieniach.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczestnikom zajęć e materiał: *Śmierć w średniowieczu: nie taka straszna, jak ją malują*. Prosi uczniów o zanotowanie w punktach najważniejszych kwestii na podstawie informacji zawartych w sekcji „Przeczytaj”.

Uczniowie mają też za zadanie przygotować współczesne przykłady z tekstów kultury ilustrujące wyobrażenia śmierci.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel wyświetla na tablicy temat lekcji oraz cele zajęć, omawiając lub ustalając razem z uczniami kryteria sukcesu.

Nauczyciel inicjuje rozmowę wprowadzającą w temat lekcji, np.: Śmierć to zjawisko, które towarzyszy nam od zarania i traktowana jest jako niezbadana zagadka istnienia, dlatego też religie świata i systemy filozoficzne podejmują jej temat. Motyw śmierci bywa inspiracją, jest przedmiotem parafraz, interpretacji, refleksji wielu twórców. Szczególnie popularny był w średniowieczu, do czego nawiążemy podczas lekcji. Najpierw jednak odwołajmy się do tego, co jest nam bliższe – do własnych obserwacji i doświadczeń odbiorców współczesnej literatury i sztuki, do dziedzin, w których śmierć jest jednym z uniwersalnych tematów. Chętni uczniowie zabierają głos, a nauczyciel uzupełnia informacje (propozycje znajdują się w materiałach dodatkowych). Warto podkreślić różne podejścia do śmierci.

Faza realizacyjna:

1. **Praca z tekstem kultury** – prezentacja obrazu Petera Bruegla *Triumf śmierci* jako jednego z najbardziej rozpoznawalnych obrazów wykorzystujących motyw śmierci. Nauczyciel prosi uczniów o przyjrzenie się reprodukcji i podzielenie się wrażeniami.
2. **Praca z multimedium** (sekcja: „Prezentacja multimedialna 1”). Nauczyciel prosi uczniów, aby w grupach przeanalizowali cechy zaświatów i wizję śmierci opisane w *Boskiej komedii*. Po ustalonym wcześniej czasie przedstawiciel wskazanej (lub zgłaszającej się na ochotnika) grupy prezentuje propozycję odpowiedzi, a pozostali uczniowie ustosunkowują się do niej. Nauczyciel w razie potrzeby uzupełnia ją, udzielając także uczniom informacji zwrotnej.
3. **Praca z multimedium** (sekcja: „Prezentacja multimedialna 2”). Uczniowie w parach wykonują polecenie 1.
4. **Praca zespołowa.** Prowadzący wybiera osobę, która odczytuje treść kolejnego zadania: „Jakie znaczenie ma upływający czas w motywie tańca śmierci?”. Uczeń, prowadząc na forum analizę problemu, podaje swoją propozycję rozwiązania. Nauczyciel zachęca do dyskusji pozostałych uczniów, jeśli jest to konieczne, naprowadza na prawidłowe rozwiązanie.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel prezentuje fragment filmu *Siódma pieczęć* Ingmara Bergmana (fragmenty rozgrywki szachowej Antoniusa Blocka ze Śmiercią), a następnie zadaje pytanie: „Jakie widzicie podobieństwa, a jakie różnice w przedstawieniu śmierci w utworach średniowiecznych i we fragmencie filmu?”. Uczniowie dzielą się refleksjami, a nauczyciel podkreśla, że filmowa rozgrywka ze śmiercią jest przykładem wykorzystania toposu kulturowego.

Praca domowa:

1. Wykonaj ćw. 1 i 2 z sekcji „Prezentacja multimedialna 2”.
2. Wskaż utwór literacki, w którym ukazana jest rozgrywka ze śmiercią. Uzasadnij swój wybór.

Materiały pomocnicze:

- Jacques Le Goff, *Kultura średniowiecznej Europy*, Warszawa 1995.
- *Metodyka literatury*, tom 1 i 2, Warszawa 2001.
- Marek Żukow Karczewski, *Taniec śmierci (Dance macabre)*, „Życie Literackie” 1989/43.
- Władysław Kopaliński, *Słownik symboli*, Warszawa 1990.

Propozycje do wykorzystania – różne ujęcia motywu śmierci:

Literatura:

- Eric-Emmanuel Schmitt, *Oscar i pani Róża*
- Marcus Kusak, *Złodziejka książek*
- Terry Pratchett, *Mort*
- Miron Białoszewski, *Wywiad*

Muzyka:

- Pink Floyd, *The Great Gig In The Sky* (album *Dark Side of The Moon*)
- Grzegorz Turnau, *Śmierć na pięć* lub *Republika, Śmierć na pięć*
- O.S.T.R., *Życie po śmierci (Autentycznie)*

Sztuka:

- Zdzisław Beksiński, *Pełzająca śmierć*
- Alina Szapocznikowa, *Pogrzeb Aliny*

Film:

- *Siódma pieczęć*, reż. Ingmar Bergman
- *Katyn*, reż. Andrzej Wajda
- *Pora umierać*, reż. Dorota Kędzierzawska

Wskazówki metodyczne

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Prezentacja multimedialna” do podsumowania lekcji.